

Verbele copulative și structurile lor

ȘTEFAN GĂITĂNARU
Facultatea de Litere
Universitatea din Pitești

0. Există, referitor la verbele copulative și la structurile pe care le angajează, o discontinuitate între studiile teoretice și cele aplicative, deseori conștientizată: „Având în vedere caracterul preponderent didactic al cărții de față (...) nu prezentăm aici și un alt punct de vedere (...) potrivit căruia toate verbele la un mod personal sunt...predicative, având toate semnele predicativității verbale”¹; „Totuși, din motive didactice, vom analiza acest tip de predicat, conform modelelor tradiționale”².

Trebuie găsită acea zonă de continuitate care să concilieze abordările respective. Pentru aceasta, studiul de față pune în aceeași zonă de interes afirmarea valorii predicative solitare a verbelor copulative, descrierea lor contextuală și semantică și sistemul structurilor în care sunt angrenate.

1. Pentru a demonstra valoarea predicativă diferențiată a verbelor copulative pot fi invocate argumentele studiilor anterioare³.

Aceste argumente nu se pot dispensa de o descriere naivă a predicăției. Aceasta presupune trecerea de informații din planul realității în planul mental al cunoașterii în procesul de comunicare. Este în esență o relație *aliquid pro aliquo*.

Elementele ce structurează predicăția sunt două: segmentul din realitate caracterizat prin situarea în timp și subiectul care face transferul. Subiectul este o persoană și persoanele sunt diferite. De aceea, în sfera lui apar opozițiile de persoană. Raportul dintre subiect și realitate nu presupune un mimetism, ci o modalitate de reflectare / evaluare a ei. Conceptele cheie în acest proces sunt: temporalitate, modalitate, opoziții de persoană.

Acea parte de vorbire care se caracterizează prin temporalitate, prin modalitate și care poate prelua opozițiile de persoană este predicat. Aceasta este verbul, orice verb, când se află la un mod ce prezintă opoziții de timp și de persoană.

Verbele copulative, fără să fie exclusă o discuție despre (a)semantismul lor, exprimă singure predicatul, întrucât îndeplinesc cele trei condiții fundamentale ale predicăției.

Predicația gramaticală trebuie delimitată de cea logică (atribuirea unor însușiri obiectelor), indistinția ducând în ultimă instanță la postularea subordonării predicatului de către subiect⁴; zona de interferență nu presupune totuși indiviziunea predicatului nominal⁵.

2. Descrierea contextuală (cu implicații semantice și sintactice) a constituit obiectul a numeroase studii. Astfel, s-a considerat definitoriu contextul adjectival⁶, posibilitatea de a governa două nominative într-o structură primară⁷; incompatibilitatea cu formative adverbiale de tipul *agale, alene...* și selecția exclusivă a formativelor superlative de tipul *foarte, extra-... -issim*⁸; caracterul discriminatoriu al Circ.loc.⁹; s-a recurs, de asemenea, la subcategorizarea verbului în funcție de trăsătura categorială +*Atributiv*¹⁰.

Argumentele acestor teorii nu se pot dispensa de o descriere semantică naivă a verbelor copulative.

Dacă se ia ca exemplu într-o analiză componentială formativul *bărbat*, semele *animat, uman, adult, masculin...* exprimă însușiri ale numelui respectiv. Relația dintre formativ și oricare dintre mărcile sale semantice se stabilește prin verbul *a fi*. De altfel, acesta pare să fie rolul primordial al verbului *a fi*: atribuirea înspre nume a fiecăreia dintre însușirile care-l compun, indiferent de plasarea acesteia în lecțiunea respectivă.

Sememul însă nu se compune din mărci exclusive: unele dintre ele se regăsesc în structura altor sememe. De aici posibilitatea ca verbul *a fi* să atribuie unui nume și mărci care caracterizează alte nume, respectându-se, într-un registru stilistic neutru, restricțiile selective.

Verbul copulativ poate atribui însă nu numai o însușire, ci și un complex de însușiri (ce compun alt semem). În acest caz nu mai avem a face cu o determinare, ci cu o echivalare semantică (*Hărnicia înseamnă muncă*). Funcționalitatea verbelor copulative este de a pune în relație însușirile cu formativul, fără a constitui ele însele mărci semantice.

Mai trebuie relevat faptul că ele sunt orientate spre subiectul căruia i se face atribuirea, presupunând întotdeauna – anumite expresii de tipul *e bine* comportă o discuție aparte – un subiect. Nu sunt orientate spre obiect, ceea ce se vede din intransitivitatea lor. Își justifică prezența numai când realizează această atribuire. De aceea, trunchierea enunțului, prin anularea însușirii, anulează enunțul însuși. Astfel, ele se aseamănă cu prepozițiile¹¹.

Toate aceste proprietăți ale verbelor copulative pot fi formulate în trei cerințe:

a. Impun o complinire atributivă (ele nu există decât spre a face o determinare sau o echivalare semantică). Aceasta se probează prin insuficiența enunțului finalizat după verb;

b. Nu pot avea pasiv (nu pot transforma N_2 în subiect și N_1 în obiect). Aceasta înseamnă că sunt intransitive. Transformarea de pasivizare funcționează ca probă, dată fiind ambiguitatea cazuală (N, Ac.);

c. Nu adaugă prin ele însele mărci semantice, ceea ce înseamnă că se află întotdeauna într-o structură primară. Problema este a auxiliarelor lexico-sintactice, cele care nu sunt complet asemantice. Ele nu introduc mărci semantice în plus, ci niște nuanțe aspectuale¹². Într-un enunț ca *El vine inginer* predicția are două componente (*este + vine*), în timp ce în enunțul *El devine inginer* avem *nu este + va fi* sau, în *El rămâne inginer* (*a fost + este*); în *El pare inginer* (*este?*).

Se vede că relațiile semantice intermediare de verbele copulative sunt determinarea (verbul tipic este *a fi*) și echivalența semantică (verbul tipic este *a însemna*). Grație relațiilor ternare¹³ sau condiționate¹⁴ angajate, funcțiile sintactice, pe care gramaticile clasice le-au denumit *nume predicativ* și *element predicativ suplimentar*, au fost considerate deseori împreună: fie ca denumire (*predicativ*), fie ca desemnând o realitate sintactică de aceeași natură: *atributiv*¹⁵, *adjunct verbal primar / derivat*¹⁶.

Dacă se ține cont că debutul istoriei derivative a atributului e reprezentat în descrierile studiilor transformaționale de numele predicativ (transformarea de suprimare a copulei)¹⁷, înseamnă că și atributul trebuie inclus în sfera structurilor sintactice ale verbelor copulative.

Rezultă că avem trei tipuri funcționale:

a. Atributul direct, prin care determinarea numelui se face fără intermediari. Din sfera acestuia trebuie recuperate enunțurile cu atribute izolate circumstanțiale. S-a făcut demonstrația că acestea reprezintă funcții sintactice cu dublă subordonare, de tipul elementului predicativ suplimentar¹⁸. În teoria ultimă, cele aflate în apropierea numelui

au fost considerate atribute circumstanțiale, iar cele din vecinătatea verbului – complemente predicative¹⁹. Natura lor fiind aceeași, poziționarea este cea care le separă.

b. Atributul indirect, adică acela mediat de verbele copulative. Multe studii au sugerat apropierea dintre numele predicativ și atribut: „numele predicativ determină în conținut la fel ca atributul (calificare și identificare) și se exprimă prin părți de vorbire prin care în mod obișnuit se exprimă și atributul (...) Mijlocul de subordonare al celor două funcții este, de asemenea, comun. Se poate afirma că numele predicativ ca realizare - clase de cuvinte prin care se exprimă și mijloace de realizare a subordonării – se suprapune atributului (...) chiar și definițiile celor două funcții sunt foarte asemănătoare...²⁰; „numele predicativ răspunde tuturor condițiilor sintactice care definesc un atribut”²¹.

c. Atributul circumstanțial desemnează ceea ce s-a numit atributul „transformat”, delimitat fiind de atributul primar sau de bază²². Unele studii²³ au utilizat denumirea *atribut circumstanțial/completiv* sub care au descris atât atributele izolate circumstanțiale, cât și elementul predicativ suplimentar.

4. Riscul acestei teorii este tentația simetriei cu complementul.

NOTE:

¹ Neamțu, 1999, p. 231.

² Felecan, 2002, p. 74.

³ Drașoveanu, 1958, p. 175 – 182 sau 1997, p. 200; Guțu Romalo, 1973, p. 133; Pană Dindelegan, 1974, p. 133 și 1999, p. 73; Neamțu, 1986, p. 67; Diaconescu, 1992, p. 67 sau 1995, p. 81.

⁴ Drașoveanu, Neamțu, *op.cit.*.

⁵ Pană Dindelegan, 1994, p. 136 și 1997, p. 177.

⁶ L. Ionescu, 1967, p. 415.

⁷ Guțu Romalo, 1967, p. 300.

⁸ Vasiliu, Golopenția Eretescu, 1969, p. 117, 118.

⁹ Grădinaru, 1974, p. 139.

¹⁰ Pană Dindelegan, 1974, p.148.

¹¹ Stati, 1972, p. 51.

¹² Grădinaru, 1974, p. 128.

¹³ Pană Dindelegan, 1974, p. 133.

¹⁴ Neamțu, 1986, p. 89.

¹⁵ Cf. nota 5.

¹⁶ Cf. nota 14.

¹⁷ Vasiliu, 1965, p. 117.

¹⁸ Avram, 1956, p 158; Irimia, 1997, p. 483, 486.

¹⁹ Irimia, *Ibidem*.

²⁰ Neamțu, 1986, p. 88.

²¹ Felecan, 2002, p.73.

²² Pană Dindelegan, 1999, p. 108.

²³ Dimitriu, 2002, p. 1489.

Bibliografie:

AVRAM, 1956 – Avram, M., *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în *SG*, I.

- DIACONESCU, 1992 – Diaconescu, I., *Sintaxa limbii române, I, Unitățile sintactice*, București, Editura Universității.
- DIACONESCU, 1995 - Diaconescu, I., *Sintaxa limbii române*, București, Editura Enciclopedică.
- DIMITRIU, 2002 – Dimitriu, C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European.
- DRAȘOVEANU, 1958 – Drașoveanu, D., D., *Despre natura raportului dintre subiect și predicat*, în *CL*, III.
- DRAȘOVEANU, 1997 – Drașoveanu, D., D., *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj Napoca, Editura Clusium.
- FELECAN, 2002 – Felecan, N., *Sintaxa limbii române. Teorie. Sistem. Construcție*, Cluj Napoca, Editura Dacia.
- GRĂDINARU, 1974 – Grădinaru, Al., *Încercare de delimitare contextuală a verbelor copulative în limba română*, în *PLG*, VI.
- GUȚU ROMALO, 1967 – Guțu Romalo, V., *În problema clasificării verbelor (Încercare de clasificare sintagmatică în ELS*, București, Editura Științifică.
- GUȚU ROMALO, 1973 – Guțu Romalo, V., *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- IONESCU, 1967 – Ionescu, L., *Generarea construcțiilor cu subiect nedeterminat*, în *SCL*, 1967, nr. 4.
- IRIMIA, 1997 – Irimia, D., *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom.
- NEAMȚU, 1986 – Neamțu, G.,G., *Predicatul în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- NEAMȚU, 1999 – Neamțu, G.,G., *Teoria și practica analizei gramaticale*, Cluj Napoca, Editura Excelsior.
- PANĂ DINDELEGAN, 1974 – Pană Dindelegan, G., *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, București, Editura Academiei.
- PANĂ DINDELEGAN, 1994 – Pană Dindelegan, G., *Teorie și analiză gramaticală*, București, Editura Coresi.
- PANĂ DINDELEGAN, 1999 – Pană Dindelegan, G., *Sintaxa grupului verbal*, Brașov, Editura Aula.
- STATI, 1972 – Stati, S., *Elemente de analiză sintactică*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- VASILIU, GOLOPENȚIA ERETESCU, 1969 – Vasiliu, Em., Golopenția Eretescu, S., *Sintaxa transformațională a limbii române*, București, Editura Academiei.
- VASILIU, 1965 – Vasiliu, L., *Generarea determinanților nominali prepoziționali*, în *SCL*, 1965, nr. 1.

LES VERBES COPULATIFS ET LEURS STRUCTURES SYNTAXIQUES (Résumé)

Cette étude sur les verbes copulatifs reprend les arguments des controverses que cette sous-classe a générées dans la linguistique roumaine: leur statut morphologique, la délimitation de l'inventaire et les structures syntaxiques qu'ils engendrent. Ensuite, on démontre leur prédicativité, les structures syntaxiques étant organisées sous la dominance de l'attribut (son correspondant français – le complément du nom) direct, indirect et circonstanciel, leur intervention dans la détermination des fonctions syntaxiques.